

III kvartalni izvještaj o stanju ljudskih prava u Crnoj Gori 2010.

I Prethodne informacije

Inicijativa mladih za ljudska prava (YIHR) prikupljala je informacije za treći kvartalni izvještaj u periodu od 1. jula do 30. septembra 2010. Oblasti koje smo istraživali i u ovom periodu su: legislativa i institucionalni okvir, sloboda izražavanja, politički motivisano nasilje, suočavanje sa prošlošću, tortura, manjinska prava, diskriminacija, status raseljenih lica i ekonomska i socijalna prava. Na istraživanju i izvještavanju radio je šestočlani tim YIHR, uz višestruku pomoć Civil Right Defenders-a (bivši Švedski helsinški komitet za ljudska prava), a korišćene su tehnike istraživanja na terenu, praćenje štampe, pravne analize i SOS linije.

U posmatranom periodu, Crna Gora nastavila je da ispunjava obaveze na putu ka članstvu u Evropskoj uniji i NATO. Vlada Crne Gore dostavila je 6. septembra Faktografski izvještaj o svim realizovanim aktivnostima od dostavljanja dodatnih odgovora iz Upitnika EU do septembra.

Sud za ljudska prava u Strazburu donio je 22. septembra dvije presude protiv Crne Gore. Ovo je treća presuda koju je ovaj sud donio do danas a kojem su građani Crne Gore dostavili više od 600 predstavki.

U ovom kvartalu objavljeno je više izvještaja o stanju ljudskih prava. Organizacija Forin polisi (Foreign Policy) u izvještaju (www.foreignpolicy.com/articles/2010/06/21/2010_failed_states_index_interactive_map_and_rankings) koji je objavila početkom avgusta, navodi da je Crna Gora najstabilnija zemlja u regionu. U metodologiji ove organizacije, između ostalog, vrednuje se i stanje ljudskih prava, problemi koje imaju izbjeglice i raseljena lica, problemi grupa, neravnomjeran ekonomski razvoj, bezbjednost i kvalitet javnih servisa.

U izvještaju Stejt Departmenta (State Department) o napretku demokratije i slobode (www.state.gov/g/drl/rls/afdr/2010/eur/129784.htm) navodi se da je Crna Gora generalno poštovala ljudska prava ali da još uvijek postoje oblasti koje zabrinjavaju. Takve oblasti su policijska tortura, sloboda medija, trafiking, diskriminacija manjina - posebno Roma, položaj interno raseljenih lica i religijske slobode. U izvještaju stoji i da je još uvijek naglašen problem nezavisnosti sudstva.

Global polisi forum (Global Policy Forum) objavio je u julu analizu (www.globalpolicy.org/nations-a-states/political-integration-and-national-sovereignty-3-22/49348-balkan-accession-slow-and-steady-progress.html) kretanja država Balkana ka Evropskoj uniji. U analizi je navedeno da u Crnoj Gori postoji konsenzus u vezi EU integracija ali akcenat je na problemu korupcije i organizovanog kriminala.

Institut za ekonomiju i mir (Institute for Economics and Peace) na globalnom indexu za mir 2010 (www.visionofhumanity.org/gpi-data/#/2010/scor/ME/detail) svrstao je Crnu Goru na 88. mjesto što je, uz Srbiju koja je na 99 mjestu, najlošija pozicija u regionu. Prema ovom indexu, Crna Gora je dobila dobre ocjene zbog nepostojanja spoljašnjih i unutrašnjih sukoba te dobrih odnosa sa zemljama u regionu. Kao jedan od značajnih problema navedena je sloboda medija.

Američka agencija za međunarodni razvoj (USAID) u izvještaju o napretku nevladinih organizacija u Evropi i Aziji (www.usaid.gov/locations/europe_eurasia/dem_gov/ngoindex/2009/complete_document.pdf) konstatuje da je u Crnoj Gori registrovano oko 4.500 nevladinih organizacija, a da je samo nekoliko stotina njih aktivno. U izvještaju se ističe da je negativan uticaj države na rad NVO sektora uvećan i da se ogleda kroz retoriku i tužbe protiv NVO aktivista. Naglašava se i ugrožavanje slobode izražavanja kroz tužbe za klevetu.

Njemačka organizacija Bertelsmann Stiftung svrstala je Crnu Goru, u Indexu tranzicije za 2010. godinu, na 25. mjesto od 128 država sa ocjenom 7,35. Ispred Crne Gore su Hrvatska, Makedonija i Srbija, dok su Albanija i Bosna i Hercegovina iza Crne Gore.

II Legislativa i institucionalni okvir u oblasti ljudskih prava

Legislativa - Skupština Crne Gore usvojila je Zakon o zabrani diskriminacije 27. jula 2010. godine. Na taj način, Crna Gora je posljednja zemlja u regionu koja je usvojila ovaj zakon. Iako usvajanje Zakona o zabrani diskriminacije ohrabruje, ipak neće odmah biti primjenjiv jer nijesu usvojene sve primjedbe civilnog sektora i drugih učesnika u javnoj raspravi. Nije usvojen ni prijedlog YIHRa da se ovaj zakon donese zajedno sa setom zakona o ljudskim pravima koji su u pripremi, a to se prije svega odnosi na Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći i Zakon o Zaštitniku ljudskih prava i sloboda (Ombudsman). Zakonom o zabrani diskriminacije Ombudsman je zadužen za nadzor nad sprovođenjem ovog zakona. Međutim, na osnovu sadašnjeg Zakona o Zaštitniku, on nema te nadležnosti, tako da Zakon o zabrani diskriminacije neće biti primjenljiv, sve dok se ne usvoji novi Zakon o Zaštitniku ljudskih prava i sloboda.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava radi na prijedlogu Zakona o zaštitniku ljudskih prava i sloboda. Javna rasprava sprovedena je u julu a YIHR je dostavila primjedbe na prijedlog zakona svim poslaničkim klubovima, kako bi prije usvajanja ovog zakona inicirali njegove promjene. YIHR smatra da novim zakonom, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda treba da ima sljedeće nadležnosti: da postupa i u slučajevima kada se diskriminacija dešava u privatnom sektoru, da procesuiru slučajeve kršenja ljudskih prava pred pravosudnim organima, podnošenjem krivičnih prijava, da postupa i po anonimnim pritužbama, da zakonski precizira saradnju sa NVO i medijima, da dva puta godišnje izvještava parlament. YIHR takođe smatra da bi prije usvajanja zakona trebalo biti zatraženo mišljenje relevantnih međunarodnih organizacija o sadržaju prijedloga zakona. Poslanica Snežana Jonica kazala je da je budžet kancelarije Ombudsmana manji za tekuću u odnosu na prošlu godinu, što će dodatno ugroziti primjenu novih ovlašćenja.

Vlada Crne Gore dostavila je Skupštini Crne Gore Predlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o slobodnom pristupu informacijama, u kome se navodi da će podnosilac zahtjeva za pristup informacijama od sada morati da obrazloži svoj zahtjev, u slučajevima kada se radi o informacijama kojima je pristup ograničen ili kada se traži da se o zahtjevu odluči odmah zbog zaštite života ili slobode lica. Brojne organizacije kritikovale su najavljene izmjene kao ograničavajuće za slobodu izražavanja.

Izrada Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći je u toku. Prva Javna rasprava o Radnoj verziji ovog zakona održana je 7. maja 2010. godine u organizaciji Ministarstva pravde, UNDPa i OSCEa. YIHR je na ovoj raspravi učestvovala dajući sugestije koje se odnose na odredbe koje predviđaju da će se pružanjem besplatne pravne pomoći baviti samo registrovani advokati, čime se isključuje učešće NVOa i ostalih organizacija koje se uveliko i dosta uspješno bave pružanjem ovih usluga. Radna verzija dalje propisuje suviše komplikovan proces ostvarivanja uslova za dobijanje besplatne pravne pomoći, kao i ograničavanje dometa ovog prava samo na ona lica sa najnižim životnim standardom. YIHR je takođe dala predlog koji se odnosi na finansiranje pružanja besplatne pravne pomoći, kojim se sugeriše da zakon bude usvojen zajedno sa Zakonom o sprječavanju diskriminacije i Zakonom o Zaštitniku ljudskih prava i sloboda, koji bi u tom cilju predviđali da se od kazni koje su propisane za diskriminaciju, formira Fond besplatne pravne pomoći koji bi mogao da bude proširen i dijelom sredstava od prihoda igara na sreću. Ministarstvo pravde ocijenilo je sve ove prijedloge ispravnim, uz obrazloženje da nažalost, naša država nema dovoljno sredstava za implementaciju ovih ideja. Četvrta Javna rasprava o Radnoj verziji Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći održana je 17. juna u Podgorici. YIHR je bila jedan od organizatora, zajedno sa Ministarstvom pravde, UNDPom i Kancelarijom Savjeta Evrope u Crnoj Gori. Na ovoj javnoj raspravi predstavljene su preporuke eksperata iz Savjeta Evrope, kao i analiza rodne senzitivnosti Radne verzije ovog zakona.

YIHR i dalje pruža besplatnu pravnu pomoć putem pravnih savjeta, davanjem opštih pravnih informacija i pružanjem pravne pomoći u sastavljanju pisama. YIHR takođe pruža besplatnu pravnu pomoć kroz zastupanje pred sudom, organima uprave i drugim tijelima koja odlučuju o pravima, obavezama i pravnim interesima. Osim YIHR, prijedloge i kritike iznijele su i mnoge druge NVO, političke partije, sindikati, udruženja, a neki od njih bave se i

davanjem besplatne pravne pomoći. Besplatnu pravnu pomoć takođe pružaju NVO Pravni centar, Sigurna ženska kuća, SoS linija za žene i djecu žrtve porodičnog nasilja, Lighthouse, Unija slobodnih sindikata, političke stranke SNP, SDP i PzP i ostali. Vrsta besplatne pravne pomoći koju daju drugi subjekti u Crnoj Gori varira od pružanja opštih pravnih informacija, preko davanja pravnih savjeta, sastavljanja pisama (kao što su podnesci, tužbe, dopisi...), ugovora, pa do zastupanja na sudu. Frekventnost traženja pomoći kreće se od 2-3, pa do 600 intervencija mjesečno. Nezvanična statistika pokazuje veliku zainteresovanost, kako davaoca, tako i primaoca usluga besplatne pravne pomoći, tako da je argument civilnog sektora i drugih učesnika u javnoj raspravi o mogućnosti uključivanja drugih subjekata za davanje pravne pomoći opravdan. Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći još uvijek je u Vladinoj proceduri.

Zakon o izboru odbornika i poslanika, usklađen sa Ustavom, još uvijek nije donešen. Radna grupa završila je usklađivanje, ali opozicija nije prihvatila predloženo rješenje već je dala svoj Prijedlog ovog zakona. Brojni pozivi na dogovor, sastanci i medijska obraćanja predstavnika političkih partija koji su uslijedili uoči 21. septembra, kada se na sjednici Parlamenta raspravljalo o prijedlogu izbornog zakona, nijesu doveli do usvajanja prijedloga Zakona. Rok za usaglašavanje ovog zakona sa Ustavom je kraj 2010. godine. Politički predstavnici albanske zajednice u Crnoj Gori nijesu zadovoljni dosadašnjim prijedlozima i istakli su da Albanci ovakvim prijedlogom gube stečena prava.

Novi Zakonik o krivičnom postupku počeo se primjenjivati od 26. avgusta a na osnovu tog Zakonika istrage će sprovođiti tužilac. Takođe, nova rješenja daju važnu ulogu službenicima u suzbijanju organizovanog kriminala, korupcije, ratnih zločina i korupcije Uprave policije, koja će nakon hapšenja imati svega četiri sata da osumnjičenog preda nadležnom tužiocu koji vodi istragu i donosi odluku o pritvoru.

Institucionalni okvir: *Ministarstvo za ljudska i manjinska prava* - Rad ministarstva organizovan je kroz Sektor za unapređenje i zaštitu prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i Sektor za unapređenje i zaštitu ljudskih prava. U sklopu ministarstva djeluju i odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti i odjeljenje za unapređenje i zaštitu prava RAE populacije. Na osnovu informacija sa veb sajta tog ministarstva, ono je u trećem kvartalu sprovodilo aktivnosti u oblasti rodne ravnopravnosti, dok su izostale aktivnosti u oblasti manjinskih prava. Iz ministarstvo je u septembru saopšteno da će do kraja godine raditi na utvrđivanju nacionalne strukture zaposlenih u državnoj administraciji.

Kancelarija zaštitnika ljudskih prava i sloboda (Ombudsman) - je nezavisna i samostalna institucija, čiji je zadatak da štiti i unapređuje ljudska prava i slobode kada su povrijeđena aktom, radnjom ili nepostupanjem organa javne vlasti. Građani se mogu obratiti kancelariji Ombudsmana ukoliko su im prava prekršena od strane državnih organa. Na osnovu usvojenog Zakona o zabrani diskriminacije, kancelarija Ombudsmana određena je za praćenje i sprovođenje ovog zakona. Povodom inicijative koju je YIHR dostavila Ombudsmanu Šučku Bakoviću vezane za ocjenu homofobičnih izjava ministra Ferhata Dinoše, on je kazao da su svi građani Crne Gore jednaki, bez obzira na njihova lična opredjeljenja. Baković je kazao da u Crnoj Gori niko ne treba da se osjeća srećnim ili nesrećnim ako neko pripada nekoj manjinskoj zajednici ili LGBT populaciji, te da su kancelarija Ombudsmana i Ministarstvo za ljudska i manjinska prava pozvani da štite prava i LGBT populacije.

Skupština Crne Gore – Skupštinski Odbor za ljudska prava i slobode održao je četiri sjednice i jednu javnu tribinu u ovom kvartalu. Na sjednici koja je održana 21. septembra, Odbor je razmatrao i usvojio izvještaj Fonda za manjine, koji je osnovala Skupština Crne Gore. Djelatnost Fonda jeste da podrži aktivnosti značajne za očuvanje i razvoj nacionalnih, odnosno etničkih specifičnosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i njihovih pripadnika u oblastima nacionalnog, etničkog, kulturnog, jezičkog i vjerskog identiteta.

III Sloboda izražavanja

Član 47 Ustava Crne Gore garantuje slobodu izražavanja govorom, pisanom riječju, slikom ili na neki drugi način. Prema Ustavu, pravo izražavanja može se ograničiti samo pravom drugoga na dostojanstvo, ugled i čast i ako se ugrožava javni moral ili bezbjednost Crne Gore.

Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i sloboda garantuje svakom slobodu izražavanja, po kojoj ovo pravo uključuje slobodu posjedovanja sopstvenog mišljenja, primanja i saopštavanja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti. Konvencija predviđa neophodna ograničenja ovog prava u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbjednosti, teritorijalnog integriteta ili javne bezbjednosti, radi spriječavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite prava ili ugleda drugih, radi spriječavanja otkrivanja obavještenja dobijenih u povjerenju ili radi očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva. Evropski sud za ljudska prava u praksi je predvidio da političari i ostali koji obavljaju javne funkcije, moraju da trpe veći stepen kritike nego drugi građani.

Zakon o medijima Crne Gore definiše da su mediji slobodni, a da je cenzura medija zabranjena i da Crna Gora jamči slobodu informisanja na nivou standarda koji su sadržani u međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima i slobodama.

Krivični Zakonik Crne Gore ograničava slobodu izražavanja kroz djelo klevete za koje je propisana kazna čak do 14 hiljada eura, što nije u skladu sa evropskim standardima i preporukama da novčane kazne za djela klevete moraju biti proporcionalne ekonomskom standardu i platežnoj moći kako ne bi dovele u pitanje dalje funkcionisanje i egzistenciju medija i novinara. Ovo je posebno važno ako se uzme u obzir da su sudovi u ranijem periodu izrekli kazne čak i do 20 hiljada eura i to po tužbama političara i javnih funkcionera koji bi morali da trpe veći stepen kritike.

Sloboda izražavanja u trećem kvartalu bila je i dalje na zabrinjavajućem nivou. U ovom kvartalu YIHR nije registrovala oslobađajuće presude po tužbama za klevetu. Visoki novčani zahtjevi koji su utvrđeni ranijim presudama predstavljaju i dalje značajno ograničenje za rad medija i slobodu izražavanja. U nastavku slijede registrovani slučajevi ugrožavanja slobode izražavanja.

Osnivači i kolumnisti nezavisnog dnevnika Vijesti i Televizije Vijesti Željko Ivanović, Slavoljub Šćekić, Ljubiša Mitrović, Balša Brković i Milan Popović dobili su prijeteća pisma u kojima piše: „Gotov si, ti si sledeći“. Oni su kazali da od policije očekuju da procijeni bezbjednosni rizik i da im omogući da bezbjedno obavljaju svoj posao. Policija je saopštila da preduzimaju intezivne aktivnosti u cilju identifikovanja lica koje je napisalo i poslalo pisma. Uprava policije je izuzela pisma i uputila ih na analizu u Forenzički centar. Na osnovu rukopisa sumnja se da je pisma napisalo isto lice.

Vrhovni sud Crne Gore potvrdio je kaznu Damiru Mandiću, koji je osuđen kao saizvršilac u ubistvu novinara Duška Jovanovića, na 18 godina zatvorske kazne.

Viši sud u Podgorici preinačio je presudu Osnovnog suda kojom je Sead Sadiković bio oslobođen po tužbi Zorana Lazovića, visokog službenika Agencije za nacionalnu bezbjednost (ANB), zbog povrede časti i ugleda. Viši sud je odlučio da se preinači presuda Osnovnog suda i usvoji tužbeni zahtjev Lazovića za nadoknadu nematerijalne štete zbog pretrpljenih duševnih bolova zbog povrede časti i ugleda. Lazović je u tužbenom zahtjevu tražio nadoknadu od jednog eura. Sadiković je najavio žalbu Apelacionom sudu Crne Gore.

Branka Plamenac, novinarka nedjeljnika Monitor, prijavila je 1. jula policiji da joj je iz kuće ukraden kompjuter. S obzorom da je kompjuter nestao s radnog stola, Plamenac je kazala da ne može da tvrdi da li je u pitanju običan provalnik ili je to učinjeno zbog podataka koje u njemu posjeduje. Plamenac je kasnije pronašla kompjuter u kesi ispred kuće, nakon čega ga je uzela policija. Kompjuter će biti upućen na vještačenje.

Suđenje Ibrahimu Čikiću, autoru knjige „Gdje sunce ne grije“ i dnevnim novinama „Vijesti“, po tužbi 11 Bjelopoljaca za nadoknadu štete, održano je 6. jula i 24. septembra. Čikić je u knjizi opisao torturu i zlostavljanje koje je doživio u bjelopoljskom zatvoru 1994. Godine, nakon optužbi da je radio na stvaranju države „Sandžak“. Tužiocu u tužbenom zahtjevu traže 120 hiljada eura zbog klevete. YIHR je izdala Čikićeve knjige i s njom započela ediciju DOKUMENTI, čiji je cilj ostavljanje pisanog traga o nedjelima koja su činjena devedesetih godina prošlog vijeka, tokom oružanih sukoba na prostoru bivše Jugoslavije.

Aida Skorupan, novinarka dnevnih novina Vijesti iz Rožaja prijavila je policiji da je u stanu gdje stanuje u Rožajama podmetnut požar. Skorupan sumnja da je požar podmetnut u noći između 4. i 5. jula 2010. godine, jer u tom periodu nije bila kući. Ona je kazala da ovaj incident ne može shvatiti drugačije nego kao upozorenje da prestane da se bavi osjetljivim temama u Rožajama.

Milorad Mitrović, aktivista NVO Breznica održao je konferenciju za medije 8. jula 2010. i saopštio da je on prvi ekološki aktivista koji je zbog svog djelovanja osuđen na mjesec dana zatvorske kazne, koju je izdržao u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija (ZIKS) u Podgorici. Mitrovića je optužio predsjednik sportsko-ribolovnog društva Lipljan, Jugomir Soković zbog falsifikovanja potpisa na peticiji za preispitivanje rada ovog društva. Mitrović je kazao da je peticija imala 54 potpisa građana koji su kao i on željeli da saznaju istinu o radu društva Lipljan i ulaganju novca koji je dobijen od Ministarstva vodoprivrede Crne Gore.

Iz Radio-difuznog centra saopšteno je sredinom jula da će većina elektronskih medija biti isključeni ukoliko ne isplate dugovanja prema toj instituciji. Prvi mediji koji su bili isključeni sa mreže bili su TV Elmag, RTV Nikšić, RTV Pljevlja. Iz Radio-difuznog centra saopšteno je da je jedini razlog zbog isključivanja ekonomske prirode.

Institut za sudsku medicinu „Milovan Milovanović“ iz Beograda donio je nalaz kojim se odbacuje mogućnost da je Dragan Radonjić, vozač gradonačelnika Podgorice Miomira Mugoše, teško povrijeđen u incidentu koji se dogodio 5. avgusta prošle godine između gradonačelnika i novinara Vijesti. Tužilaštvo je optužilo urednika Vijesti, Mihaila Jovovića da je tom prilikom nanio teške povrede vozaču Miomira Mugoše. Advokat Jovovića, Branislav Lutovac kazao je da od tužilaštva očekuje da „od sada Jovovića tretira kao oštećenog i da tužilaštvo pokrene postupak protiv onih lica koja su lažno prijavila da je Radonjić zadobio tešku tjelesnu povredu“. Ipak, tužilaštvo je dostavilo prijedlog za dopunu istrage protiv Mihaila Jovovića Osnovnom sudu u Podgorici, da komisija vještaka iz Beograda pojasni nalaz, što je sud usvojio. Ivan Brajović, ministar unutrašnjih poslova i javne uprave (MUPIJU) kazao je da će ministarstvo procijeniti da li Unutrašnja kontrola rada policije treba da se bavi ovim slučajem, jer se dogodio prije nego je MUPIJU preuzeo nadležnost nad Unutrašnjom kontrolom rada policije.

Jovan Lončarević, američki državljanin porijeklom iz Berana, postavio je na bilbord u centru Berana želeći na taj način da ukaže na divlju deponiju u Beranama. Prije nego što je bilbord postavljen, Lončarević je kazao istraživaču YIHR da je provjerio da li je u skladu sa zakonom da takvim postupkom ukaže na štetne posljedice koje ova deponija izaziva. Bilbord su skinuli vatrogasci iz Berana po naređenju lokalnih vlasti, istakao je Lončarević. On je kazao da je uredno platio postavljanje bilborda. Vuka Golubović, gradonačelnik Berana kazao je za Radio slobodna Evropa da je razlog tome raskidanje ugovora sa firmom koja je vlasnik bilborda i neplaćanje dažbina opštini.

Milutin Sekulović, novinar „Večernjih novosti“, prijavio je incident u kojem je optužio direktora Agencije za izgradnju Berana, Milana Golubovića da mu je prijetio tokom telefonskog razgovora. Sekulović je kazao istraživaču YIHR da mu je Golubović dva puta kazao „da će mu platiti za sva vremena, ukoliko mu ime bude još jednom spomenuo“. Sekulović je ovaj incident prijavio policiji u Beranama. Državno tužilaštvo odbacilo je prijavu uz obrazloženje da u telefonskim prijetnjama nema elemenata krivičnog djela, istakao je Sekulović. On je kazao istraživaču YIHR da je motiv za prijetnje bio tekst „Zaboljelo ih ruglo“, u kojem je Sekulović pisao o skidanju postera sa bilborda koji je ukazivao na deponiju u blizini nekoliko naselja u Beranama, a koji je postavio Jovan Lončarević. U tekstu se navodi da je Milan Golubović naredio skidanje bilborda.

Dejan Mihajlović, novinar kragujevačkog nedjeljnika „Svjetlost“ prijavio je incident koji se dogodio 17. avgusta u Sutomoru, u kafiću „Mahito“. Mihajlović tvrdi da su ga službenici obezbjeđenje tog kafića napali i nanijeli mu lakše tjelesne povrede. On je optužio i službenike policije koji su nakon incidenta došli na lice mjesta za uvrede, prijetnje i psovke na nacionalnoj osnovi. Mihajlović je vršio službenu dužnost, pripremajući reportažu za nedjeljnik „Svjetlost“ u trenutku kada je došlo do incidenta. Mihajlović i list „Svjetlost“ uputili su i protest Ministarstvu unutrašnjih poslova i javne uprave Crne Gore.

Advokati biznismena Duška Kneževića najavili su 17. septembra da će tužiti nedjeljnik „Monitor“. Advokati su istakli da je ovaj nedjeljnik oklevetao Kneževića u dva broja, od 3. i 17. septembra. Advokati su najavili i podnošenje krivične prijave nadležnom tužilaštvu i podnošenje građanske parnice za nadoknadu štete.

IV Politički motivisano nasilje

Politički motivisano nasilje još uvijek je na zabrinjavajućem nivou. YIHR je registrovala manji broj slučajeva napada i pritisaka na političke neistomišljenike u odnosu na prethodni period. Povećan je broj slučajeva vjerski motivisanih incidenata. Procesuiranje slučajeva politički motivisanog nasilja nije na zadovoljavajućem nivou.

Na Sjednici skupštinskog Odbora za bezbjednost i odbranu koja je održana 1. jula, na pitanje poslanika Vasilija Laloševića zašto je policija saslušavala Petra Komnenića, novinara TV Vijesti i Veselina Bajčetu iz MANS-a, Veselin Veljović, direktor Uprave policije kazao je „da je neko zlonamjerno iskonstruisao video materijal svadbe Safeta Kalića na kome su zloupotrijebljeni službenici Agencije za nacionalnu bezbjednost (ANB), a policija i tužilaštvo pokušavaju da odgonetnu ko bi to mogao biti“. Vanja Čalović, izvršna direktorica MANSa pozvala je direktora Uprave policije da argumentuje i procesuiru optužbe koje je iznio na sjednici skupštinskog Odbora, povodom snimka svadbe Safeta Kalića. Uprava policije je po nalogu državnog tužilaštva u junu saslušala novinara Petra Komnenića i NVO aktivistu Veselina Bajčetu, s ciljem da otkriju ko je na internetu postavio snimak svadbe Safeta Kalića za kojim je raspisana Interpolova potjernica. NVO MANS ocijenila je ove postupke kao vid zastrašivanja i ućutkivanja aktivista i novinara koji zahtijevaju da institucije obezbijede konkretne rezultate u borbi protiv organizovanog kriminala. MANS je obavijestio ambasadore u Crnoj Gori o saslušanju njihovog aktiviste Bajčete i novinara Komnenića. Robert Hardh, Direktor Civil Right Defenders-a, uputio je otvoreno pismo premijeru Milu Đukanoviću i ministru Ivanu Brajoviću u kom je iskazao zabrinutost zbog policijskog saslušanja Komnenića i Bajčete i da takav način postupanja predstavlja pritisak na one koji kritikuju borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala u Crnoj Gori. S obzirom na to da je ANB zabranila MANSu pristup informaciji o tome da li je Zoran Lazović, službenik ANB, prisustvovao svadbi Safeta Kalića u službene ili privatne svrhe, MANS je podnio tužbu Upravnom sudu. Upravni sud je odbio MANSovu tužbu uz obrazloženje da je pristup tajnim podacima ANBa ograničen. Predstavnici MANSa istakli su da je u interesu građana da znaju da li postoje privatne veze između visokih zvaničnika ANB i osoba koje se po izvještajima ANBa pominju kao bezbjednosno interesantne.

Aktivisti NVO MANS, Vanja Čalović, Dejan Milovac, Vuk Maraš, Veselin Bajčeta i Zorica Čeranić podnijeli su Agenciji za nacionalnu bezbjednost zvaničan zahtjev za pristup svim informacijama u njihovom posjedu, koje bi mogle uputiti na zaključak da su pomenuti predstavnici MANSa angažovani od strane inostranih obavještajnih službi ili struktura, odnosno da rade protiv interesa države i njenih građana. Povod za ovakvim MANSovim zahtjevom, bila je izjava direktora Uprave policije, Veselina Veljovića koji je kazao da su određeni događaji bili „pravi povod za harangu pojedinih medija, političkih subjekata i struktura civilnog društva na crnogorske bezbjednosne strukture“. Od agencije su dobili odgovor da im ne mogu odobriti uvid jer bi to moglo ugroziti aktivnosti službe. Nakon toga, MANS je podnio 41 zahtjev ANBu, u ime crnogorskih poslanika, novinara i ostalih članova MANSa, da ih informiše o tome da li ta služba o njima vodi tajne dosijee i da im, ukoliko to čini, omogućiti uvid u njihovu dokumentaciju. Opozicioni poslanici podnijeli su inicijativu da Skupštinski Odbor za bezbjednost sasluša Duška Markovića, direktora ANB i Veselina Veljovića, direktora Uprave policije, povodom navoda da ANB prati pripadnike nevladinog sektora. Mikloš Maršal, direktor Transparensi Internešenala, zatražio je od Evropske unije da zaštiti aktiviste nevladine organizacije MANS koja je njihova partnerska antikorupcijska organizacija u Crnoj Gori. ANB je saopštila da ne prati rad civilnog sektora i optužila Vanju Čalović, direktoricu MANSa, da iznosi neutemeljene ocjene i da protiv ANBa vodi neosnovanu kampanju.

Portparol Nove srpske demokratije, Jovan Vučurović, kazao je da Ivan Brajović, ministar unutrašnjih poslova treba da preuzme odgovornost i provjeri da li crnogorska policija bez dozvole prisluškuje opozicione političare. Povod za reagovanje Nove srpske demokratije bila je izjava premijera Mila Đukanovića, koji je kazao da je informacije o miješanju Tadićevog kabineta u crnogorsku politiku dobio od nadležnih bezbjednosnih struktura Crne Gore.

Predsjednik Pokreta za promjene, Nebojša Medojević optužio je za napad na njegovog maloljetnog sina dva službenika Agencije za nacionalnu bezbjednost D.G. i Z.L. i zatražio od Ranke Čarapić, vrhovne državne tužiteljke da provjeri njegove sumnje i saznanja. Medojević je istakao da je ovo prijeteća poruka kako bi prestao da javno ukazuje na veze između određenih pripadnika ANB i policije sa organizovanim kriminalom. Medojević je zahtijevao

da tužilaštvo zatraži od policije nove istražne radnje. Tužilaštvo je protiv napadača na maloljetnog sina Nebojše Medojevića podiglo optužnicu zbog nasilničkog ponašanja.

Menadžment Prve banke, u kojoj je Aco Đukanović, brat premijera Mila Đukanovića, većinski vlasnik, najavio je da će tužiti Nebojšu Medojevića jer je u Skupštini Crne Gore izjavio da je ta banka „imala koristi od organizovanog kriminala“.

Odbor Regulatorne agencije za energetiku podnio je krivičnu prijavu protiv Branka Radulovića, poslanika Pokreta za promjene, Željka Ivanovića, direktora „Vijesti“ i Ljubiše Mitrovića, glavnog urednika „Vijesti“. Odbor je podnio krivičnu prijavu zbog povrede časti i ugleda i javnih tvrdnji poslanika Radulovića da „Odbor Agencije pljačka građane određivanjem cijene električne energije, da su oštetili državu i Elektroprivredu za nekoliko stotina miliona eura“. Odbor agencije podnio je krivičnu prijavu protiv direktora i glavnog urednika Vijesti „jer su znali ili su morali znati da prenošenje inkriminisanih izjava može štetiti časti i ugledu članova Odbora Agencije“.

Povodom najava političkih lidera Bošnjaka iz Srbije i Crne Gore da će tražiti veći stepen autonomije Sandžaka, mediji su prenijeli da je direktor policije Veselin Veljović izjavio da će pratiti i eventualno sankcionisati sve one koji zagovaraju tu ideju. Hasbija Kalač, predstavnik Bošnjačke partije Crne Gore istakao je da ovakve izjave doživljava kao direktne prijetnje. Ovakvu izjavu direktora Uprave policije osudili su i Rifate Vesković, predsjednik demokratske zajednice Muslimana Bošnjaka dok je Rifat Rastoder, potpredsjednik Socijaldemokratske partije zatražio pojašnjenje ovakve izjave. Uprava policije saopštila je da njihovi stavovi nijesu upereni protiv bošnjačkog naroda, već da je na sastanku kolegijuma policije tretirana bezbjednosna situacija i da niko nije pominjao Bošnjake.

Srpski nacionalni savjet prijavio je da je, u noći između 13. i 14. avgusta, sa njihovih prostorija ukradena zastava. Iz Savjeta je saopšteno da se to dešava već četvrti put od početka godine. Savjet je svaki put prijavio krađu zastave policiji, ali do danas počinio nije pronađeni.

Dana 14. avgusta, u 23:30 kamenovan je Parohijski dom Srpske pravoslavne crkve u Rožajama. Kamenovanje parohijskog doma dešava se već drugi put ove godine. Prvi incident dogodio se u aprilu mjesecu kada je pričinjena materijalna šteta a incident je prijavljen policiji. Počinioci ovog djela do danas nijesu otkriveni. Policija je najavila da će odrediti policijskog službenika koji će čuvati crkvu i parohijski dom i da će učiniti sve da pronađu počinioce.

Baraka crkvene opštine Podgorica izgorela je u požaru koji se dogodio 24. avgusta u blizini crkve Svetog Đorđa. Velibor Džomić, Sekretar crkvene opštine, javno je saopštio da je požar podmetnut od strane maloljetnog lica koje je baraku polilo benzinom i zapalilo.

Predstavnici Srpske pravoslavne crkve Dragiša Jeremić, Aco Petrić, Dragoje Nišavić i Rajo Prelević kamenovani su u Bijelom Polju. Pri povratku sa liturgije koja se održala u selu Voljevac u Manastiru presvete Bogorodice nepoznata lica zasula su kamenicama njihov automobil. Dok su bili na liturgiji, Zvonku Jevriću neko je putem telefona javio da će im na povratku biti postavljene barikade. Policija je odmah reagovala i privela na informativni razgovor pet lica.

Cetinjska policija zabranila je 19. avgustva sveštenstvu i vjernicima dvije pravoslavne crkve da uđu u Hram Preobraženja Gospodnjeg i tako spriječila služenje liturgija koje su bile zakazane u različitim terminima. Iz Uprave policije saopšteno je da je to urađeno kako bi spriječili incidente koji su se desili prošle i ranijih godina. Ovakvo postupanje policije izazvalo je nezadovoljstvo i protest obje crkve.

V Suočavanje sa prošlošću

U proteklom periodu nije bilo značajnijih pomaka u procesima koji se vode zbog ratnih zločina koji su se dogodili u Morinju, Štrpcima, Bukovici, Kaluđerskom lazju kao i u slučaju deportacije bosanskih izbjeglica, zbog ljetnje pauze u radu sudova. Treba naglasiti da su nalogodavci i glavni u hijerarhijskoj ljestvici i dalje van domašaja optužbe. Princip komandne odgovornosti koji predstavlja dio međunarodnog običajnog prava, još uvijek nije zaživio u slučajevima ratnih zločina kod nas. Na osnovu ženevskih konvencija i protokola uz njih i ostalih međunarodnih

dokumenata, komandna odgovornost predstavlja oblik individualne krivične odgovornosti koja nastaje nečinjenjem, a nadređeni je odgovoran za zločine koje su počinili njegovi potčinjeni, u slučaju ako je propustio da ih spriječi ili da ih kazni. Bilateralni sporazumi o izručenju sa Srbijom i Hrvatskom, kako je najavljeno od nadležnih, neće obuhvatiti djela ratnih zločina. YIHR i druge NVO u Crnoj Gori javno su protestovale i pozvale Vlade tri države da se ugovorima obuhvate i djela ratnih zločina, u suprotnom Vlade treba da objasne javnosti zbog čega to nijesu učinile.

Donijeta je prva presuda protiv države Crne Gore zbog NATO bombardovanja, kojom se država obavezuje da isplati 69 hiljada eura porodici Komatina zbog duševnih bolova pretrpljenih tokom NATO bombardovanja 1999. godine. Tokom bombardovanja poginulo je šest osoba od kojih troje djece. Zastupnici države uložili su žalbu Višem sudu.

U odnosu na prethodni kvartal, u julu je nastavljeno suđenje za zločin deportacije koji se dogodio u maju 1992. godine, kada su 33 izbjeglice iz BiH deportovane sa prostora Crne Gore, mimo pravila međunarodnog humanitarnog prava koje štiti izbjeglice, a zatim izručene vojnim formacijama Republike Srpske, tokom čega je svega devetoro njih preživjelo deportaciju. Za taj ratni zločin optužena su devetorica bivših funkcionera i službenika Ministarstva unutrašnjih poslova Crne Gore i to: Branko Bujić, Sreten Glendža, Milorad Šljivčanin, Božidar Stojović dok su u bjekstvu Boško Bojović, Milisav Marković, Duško Bakrač, Milorad Ivanović i Radoje Radulović. Suđenje je nastavljeno svjedočenjem Ranka Martinovića, penzionisanog policajaca. On je optužio Slobodana Pejovića, ključnog svjedoka deportacije, da je komandovao akcijom izručenja bosanskih državljana. Slobodan Pejović negirao je svjedočenje Martinovića i kazao da je svjedočenje još jedan napad na njega kao ključnog svjedoka u procesu suđenja za deportacije. Pročitano je takođe iskaz bivšeg ministra unutrašnjih poslova Crne Gore, Nikole Pejakovića, koji je dao u maju 2008. godine u Okružnom sudu u Beogradu. Do sada je u jednom broju slučajeva postignuto sudsko poravnanje za naknadu štete između Vlade Crne Gore i jednog dijela članova porodica deportovanih. Bivši predsjednik Crne Gore, Momir Bulatović pojavio se 27. septembra pred sudom za deportacije kao svjedok ali mu nije dozvoljeno svjedočenje jer je Bulatović zahtijevao da mu sud prizna ukidanje čuvanja državne tajne, što je već učinio Haški tribunal a što vijeće Višeg suda u Podgorici nije prihvatilo. Svjedočenje Bulatovića odloženo je do daljnjeg zbog procedure nadležnosti za ukidanje čuvanja državne tajne.

Suđenje optuženima za ratni zločin nad civilima albanske nacionalnosti u mjestu Kaluđerski laz kod Rožaja, odlagano je u više navrata iz različitih razloga. Jedan od razloga je taj što je u međuvremenu istekao mandat specijalnom tužiocu za organizovani kriminal, Milosavu Veličkoviću, takođe nedolazak pravnih zastupnika oštećenih porodica, kao ni pozvanih svjedoka sa Kosova. S obzirom da je stupio na snagu novi Krivični zakonik, biće neophodno da predsjednik vijeća suda odredi novo krivično vijeće. Shodno tome, sledeće ročište održano je 24. septembra a novo je zakazano za 7. oktobar. Prvooptuženi Predrag Strugar je u bjekstvu i za njim je raspisana potjernica, a preostalih sedam optuženih, koji su takođe na najnižem stepenu odlučivanja, su u pritvoru. Odbađanje suđenja izazvalo je negodovanje rodbine optuženih, koji su u pritvoru skoro dvije godine, jer smatraju da su članovi njihove porodice već osuđeni prije presude. Tom prilikom najavili su protestni odlazak u Podgoricu.

U bjelopoljskom Višem sudu u junu počelo je suđenje zbog zločina protiv čovječnosti nad civilima islamske vjeroispovjesti sa prostora Bukovice kod Pljevalja 1992. i 1993. godine. Državno tužilaštvo podiglo je tek krajem aprila ove godine optužnicu protiv sedam bivših pripadnika Vojske Jugoslavije (VJ) i Ministarstva unutrašnjih poslova Crne Gore. Svi su bili najniži u lancu odlučivanja u svojim jedinicama. Nastavak suđenja održan je 21. septembra kada su saslušani oštećeni svjedoci.

U Andrijevići je, po nalogu Specijalnog odjeljenja Vrhovnog državnog tužilaštva Crne Gore, počela istraga zbog sumnje da su u tom gradu zakopani leševi kosovskih Albanaca, koji su bili zatočeni u kasarni Vojske Jugoslavije u Andrijevići. Iskopavanje su nadgledali zamjenik specijalnog tužioca za organizovani kriminal, korupciju ratne zločine i terorizam, istražni sudija Specijalnog odjeljenja Višeg suda u Bijelom Polju i forenzičari misije EULEX na Kosovu. Iskopavanja su vršena na stovarištu drvoprerađivačkog preduzeća Boj komerc. Bilja Čović, PR Višeg suda u Bijelom Polju kazala je istraživaču YIHR da su istražne radnje na pomenutom lokalitetu u Andrijevići završene i da nijesu pronađeni nikakvi dokazi postojanja masovne grobnice.

Za zločin u Štrpcima koji se dogodio 1993. godine nad civilima islamske vjeroispovijesti osuđen je Nebojša Ranisavljević na kaznu zatvora od 15 godina a pomenuta kazna ističe 19. oktobra 2011. godine. Nije bilo drugih pomaka u smislu ispitivanja odgovornosti nalogodavaca ovog zločina.

Za ratni zločin koji se dogodio protiv ratnih zarobljenika u logoru Morinj kod Kotora početkom devedesetih, Viši sud u Podgorici osudio je šestoricu bivših pripadnika JNA 15. maja 2010. godine. Kazne su se izricale u rasponu od jedne godine i šest mjeseci do četiri godine.

VI Tortura

Ustav Crne Gore zabranjuje mučenje, nečovječno i ponižavajuće postupanje, dok za službena lica za koja se utvrdi da su počinili zlostavljanje Krivični zakonik predviđa kaznu zatvora do pet godina. Zlostavljanje i mučenje, procesuiranja prijavljenih slučajeva i mali broj pravosnažnih presuda još uvijek zabrinjava i predstavlja značajan problem u Crnoj Gori. Do kraja godine, Crna Gora je dužna da formira i Nacionalni mehanizam za prevenciju torture, što su obaveze nastale nakon ratifikacije Opcionog protokola uz Konvenciju protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka.

YIHR je registrovala prijavljene slučajeve zlostavljanja i mučenja u zatvorima i od strane policijskih službenika.

Policijska tortura: U ovom kvartalu registrovan je veći broj prijavljenih slučajeva policijskog zlostavljanja, nehumanog i ponižavajućeg postupanja u odnosu na prethodna dva kvartala. YIHR je registrovala 11 prijavljenih slučajeva. I u ovom periodu donesene su presude protiv policijskih službenika zbog zlostavljanja. Unutrašnja kontrola prešla je u nadležnost Ministarstva unutrašnjih poslova i sa YIHR ostvarila je kvalitetnu komunikaciju i saradnju na rješavanju određenog broja prijavljenih slučajeva.

U slučaju prebijanja Aleksandra Pejanovića iz Podgorice, Osnovni sud osudio je tri policijska službenika zbog pružanja pomoći nepoznatim licima da u pritvoru prebiju Pejanovića. Službenici koji su zlostavljali i tukli Pejanovića do danas nijesu otkriveni. Dalibor Kavarić, advokat Aleksandra Pejanovića, kazao je istraživaču YIHR da je tvrdnja Osnovnog državnog tužioca u Podgorici da se u dva navrata obraćala direktoru policije za informacije o NN policajcima koji su osumnjičeni za prebijanje Pejanovića, te da joj direktor nije dostavio tražena obavještenja. „Ovakva tvrdnja tužioca je nerazumljiva, a odnos tužioca prema ovoj krivičnoj stvari je nezakonit. Naime, Tužilaštvo je dio pravosudne vlasti a policija organ uprave kao dio izvršne vlasti. To znači da je tužilaštvo u hijerarhiji iznad policije a policija je servis tužilaštva i dužni su da postupe po nalogu tužioca. Dakle, tužilac nije ovlašten da moli policiju da nešto uradi, već ima pravo i obavezu da joj to autoritetom svoje vlasti naredi, odnosno da obavijesti nadležnog ministra ili Vladu o takvom radu policije“, kazao je Kavarić.

Osnovni sud u Danilovgradu osudio je policijskog službenika Dragana Đukića na tri mjeseca zatvora zbog zlostavljanja i mučenja Prelje Đokića iz Podgorice. YIHR je na osnovu sudske presude u ovom procesu uočila nepravilnosti i podnijela krivične prijave nadležnom državnom tužilaštvu protiv dvojice policijskih službenika. Za njih se u presudi konstatuje da su dali smišljene i neistinite iskaze, s ciljem da pomognu kolegi Đukiću u izbjegavanju krivične odgovornosti. Policajci protiv kojih je YIHR podnijela krivične prijave su Milenko Obrenić i Veljko Živković. Isti su osumnjičeni za krivična djela davanje lažnog iskaza, zloupotreba službenog položaja i nesavjestan rad u službi. Policijski službenik, Veljko Živković demantovao je putem medija navode iz krivične prijave i kazao da nije bio na dužnosti kada se incident desio, već da je u stanicu policije došao na molbu roditelja Prelje Đokića.

Nikola Stajović osuđen je na jednomjesečnu kaznu jer je na protestu povodom odluke Vlade da prizna nezavisnost Kosova, ispred Skupštine Crne Gore, kamenovao i vrijeđao policijske službenike. S druge strane, prijava koju je podnio Stajović protiv policijskih službenika zbog zlostavljanja još uvijek nije procesuirana. Stajović je u prijavi optužio policijske službenike da su mu nanijeli teške tjelesne povrede zbog kojih je i operisan.

Budimir Marašević i Nikola Medenica iz Bijelog Polja prijavili su istraživaču YIHR incident koji se dogodio u Bijelom Polju u pekari „Nord“ između 10. i 11. jula. Marašević i Medenica su u incidentu zadobili više povreda, a neke od njih doktor je kvalifikovao kao teže povrede. U incidentu su učestvovali i policijski službenici Milan Minić i Dejan Jarčević, koje su Marašević i Medenica optužili zbog nanošenja povreda. Marašević i Medenica su slučaj prijavili Unutrašnjoj kontroli rada policije i podnijeli krivične prijave protiv Minića i Jarčevića. Kancelarija Ombudsmana takođe je istraživala ovaj incident. Uprava policije dostavila je Ombudsmanu informacije da je policijski službenik Milan Minić udaljen sa posla do odluke tužioca. Ombudsman je zatražio informacije od tužioca da li je povodom ovog incidenta pokrenut krivični postupak, zbog kojeg krivičnog djela i u kojoj fazi je postupak. Ombudsman je zatražio od Područne jedinice Bijelo Polje informacije o tome da li je pokrenut krivični postupak protiv policijskih službenika. Odgovore na pitanja vezana za ovaj slučaj, kancelarija Ombudsmana nije dobila do trenutka dopisa YIHRu.

Semir Demirović, državljanin Švedske a porijeklom iz Trebinja, prijavio je incident koji se dogodio u noći između 24. i 25. jula na graničnom prelazu Dračenovac. Demirović je kazao da su ga jedan carinik i jedan policijski službenik maltretirali i ponižavajuće postupali prema njemu. Demirović je kazao istraživaču YIHR da mu je carinik kazao „Čuti balijo, imam pravo da te šest sati držim na granici bez ikakvog razloga“, dok mu je policijski službenik stavio lisice na ruke. Demirović je prijavio carinika čiji je registracioni broj bio 20630. Demirovićevog oca, Sadika Demirovića deportovali su crnogorski policajci 1992. godine snagama Republike Srpske. Semir i Sadik Demirović bili su svjedoci u procesu „Deportacija“, pred crnogorskim pravosuđem. Uprava Carina Crne Gore sprovela je unutrašnju kontrolu i saopštila da njihovi službenici nijesu došli do dokaza koji ukazuju na to da je spornog dana došlo do maltretiranja Demirovića. U saopštenju se navodi da je službenik sa registarskim brojem 20630 muslimanske nacionalnosti, čime su isključili mogućnost vrijeđanja na vjerskoj osnovi. Uprava carina uputila je cijeli slučaj nadležnom tužilaštvu na dalje postupanje. Uprava policije demantovala je da je njen policijski službenik prekoračio ovlašćenja.

Radovan Zonjić optužio je 20. jula pripadnike kolašinske policije da su ga maltretirali i udarali po tijelu. Zonjić je najavio da će podnijeti tužbu protiv policijskih službenika. Uprava policije odbacila je navode Zonjića i saopštila da je intervenisala po zahtjevu Zonjićevog oca koji ih je pozvao i kazao da njegov sin Radovan Zonjić upravlja automobilom u alkoholisanom stanju. Policija je saopštila da je sve radnje preduzela u skladu sa zakonom i u prisustvu Zonjićevog oca.

Miloš Konjević iz Herceg Novog prijavio je incident YIHRu, koji se dogodio 21. jula 2010. godine u Herceg Novom, u blizini lokala „Lobelija“. Konjević je optužio policijskog službenika Božidara Jaukovića da mu je tom prilikom nanio povrede po glavi i leđima za šta posjeduje i medicinsku dokumentaciju. Konjević je podnio krivičnu prijavu protiv policijskog službenika Božidara Jaukovića. Uprava policije podnijela je predlog za pokretanje disciplinskog postupka protiv policijskog službenika Jaukovića, ali i prekršajnu prijavu protiv Miloša Konjevića zbog sumnje da je ometao policijskog službenika u vršenju službene radnje. Konjević je upoznao i Ministra unutrašnjih poslova, Ivana Brajovića sa incidentom. U obraćanju ministru Brajoviću, Konjević je optužio policajca Jaukovića da mu je prijetio smrću. Ministar je naložio Unutrašnjoj kontroli da sprovede istragu u konkretnom slučaju.

Miladin Novičević iz Plava podnio je krivičnu prijavu protiv službenika policije Amera Radončića, Borisa Đukića i Gorana Ljubića, zbog zloupotrebe službenog položaja. Osnovno državno tužilaštvo iz Plava odbacilo je krivičnu prijavu uz obrazloženje da u radnjama službenika policije nema elemenata krivičnog djela. Naime, Novičević je optužio službenike policije da su ga zadržali šest sati pod sumnjom da je bio u alkoholisanom stanju, iako je nalaz pokazao nula promila alkohola u njegovoj krvi. Tom prilikom službenici su mu oduzeli vozačku dozvolu a Novičević tvrdi da mu je policijski službenik Goran Ljubić prijetio da se ne žali i ne prijavi slučaj.

Mario Stanić iz Podgorice prijavio je incident koji se desio 6. avgusta u Golubovcima u selu Ponari u kojem je zadobio povrede. Stanić je optužio Đorđija Četkovića i NN lice, koji su službenici Uprave policije, da su ga zlostavljali s namjerom da od njega iznude informacije vezane za ukradeni skuter. Stanić je podnio krivičnu prijavu nadležnom državnom tužiocu protiv dvojice policijskih službenika.

Vlasnici noćnog kluba „Sparta“ iz Budve optužili su službenike uprave policije da su prilikom racije, u noći između 14. i 15. avgusta, demolirali cijeli objekat i šamarali i maltretirali goste i osoblje lokala. Procijenjena šteta je na

više od deset hiljada eura. Saopšteno je da je među gostima bila i trudnica. Vlasnici su najavili da će nadležnima dostaviti video snimke sa sigurnosnih kamera na kojima su dokazi prekoračenja ovlašćenja službenika policije. Iz Uprave policije demantovali su navode vlasnika i kazali da su radnje sprovedene u skladu sa zakonom.

Fudbaler Fudbalskog kluba Čelik iz Nikšića, Luka Bakoč kazao je da su policijski službenici maltretirali navijače FK Čelika u utakmici drugog kola Druge lige FK Čelika protiv FK Zabjela. On je istakao je da su navijači FK Zabjelo izazvali incident a da su policijski službenici šamarali navijače FK Čelika i da su neke od njih priveli u prostorije policije. Ovo je drugi put da igrači i navijači FK Čelika optužuju službenike policije za maltretiranje i zlostavljanje kada FK Čelik igra sa FK Zabjelo.

Muzafer Vreva iz Bijelog Polja prijavio je incident koji se dogodio 28. avgusta u bjelopoljskom naselju Lješnica, u kom je zadobio više povreda. Nakon incidenta sa vlasnicima obližnjeg ugostiteljskog lokala, Vrevu je privela policija u policijske prostorije. Vreva je optužio službenike policije da su ga u prostorijama policije pretukli i nanijeli mu povrede. Vreva je dostavio YIHRu kopije medicinske dokumentacije i fotografije koje konstatuju povrede. On je podnio krivičnu prijavu protiv policijskog službenika Slavka Raičevića i NN policajaca Uprave policije Područne jedinice Bijelo Polje, zbog nanošenja teške tjelesne povrede, iznuđivanja iskaza, zlostavljanja i mučenja. Vreva je kazao da će o događaju tog dana upoznati i Veselina Veljovića, direktora Uprave policije. Policajac S.R. javno se oglasio i odbacio optužbe da je tukao Vrevu. S.R. je kazao da ga je Vreva iz čista mira stisnutom pesnicom udario u predjelu glave i da je nakon toga pokušao da se obračuna i sa drugim prisutnim policajcima koji su morali da mu stave lisice na ruke.

Cvetanka Divjak, majka Branislava Divjaka iz Kikinde, prijavila je incident koji se dogodio 26. jula 2010. godine u Budvi. Cvetanka Divjak kazala je istraživaču YIHR da su policajci Goran Vujović i Staniša Vračar tukli njenog sina Branislava Divjaka u Budvi i tom prilikom mu nanijeli povrede. Cvetanka Divjak kazala je da su policijski službenici nasrnuli na njenog sina Branislava u namjeri da kod njega pronađu drogu. Kod Branislava Divjaka policijski službenici pronašli su bijeli prah u celofanu međutim, analiza u Forenzičkom centru pokazala je da se radi o tableti protiv glavobolje, poznatoj pod imenom „Kafetin“. Po riječima Cvetanke Divjak, kada policijski službenici nijesu našli drogu, optužili su ga za napad na službeno lice. Branislav Divjak posjeduje medicinsku dokumentaciju o povredama. Osnovni sud u Kotoru odredio je jednomjesečni pritvor Branislavu Divjaku zbog sumnje da je napao službena lica prilikom vršenja službene radnje pretresa.

Muriz Šuntić iz Berana prijavio je incident koji se dogodio 23. septembra u Beranama. Šuntić je optužio policijskog inspektora Darka Mališića da ga je pretukao i nanio mu povrede. Slučaj je prijavljen Unutrašnjoj kontroli a Šuntić je najavio da će podnijeti krivičnu prijavu protiv policijskog službenika.

Incidenti u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija (ZIKS): YIHR je registrovala manji broj prijavljenih slučajeva zlostavljanja, nehumanog i ponižavajućeg postupanja u ZIKSu, u odnosu na raniji period. Predstavnici YIHR pripremaju sa Upravom ZIKSa Memorandum o saradnji koji će značajno doprinijeti istraživanju i popravljanju stanja ljudskih prava u ZIKSu. Potpisivanje Memoranduma o saradnji očekuje se uskoro, a zahtjevi YIHR su da se omoguće posjete ZIKSu i razgovori sa osuđenim licima. YIHR još uvijek nema saznanja o rezultatima sprovedenog disciplinskog postupka u slučaju Milić-Nikezić.¹ U ZIKSu još uvijek boravi veći broj ljudi nego što je to predviđeno njihovim smještajnim kapacitetima.

U zatvoru u Bijelom Polju po pisanju pojedinih medija u julu 100 zatvorenika štrajkovali su glađu. Zatvorenici su tražili da se sudski postupci ne odugovlače i da svi imaju jednak tretman. Mediji navode da su im zatvorenici putem telefona ispričali da pojedini zatvorenici, koji su bliski vlasti ili vrhu pravosuđa, budu mnogo prije pušteni iz pritvora od drugih. TV IN prenijela je u junu informaciju o tome da su se njihovoj redakciji javili zatvorenici iz ZIKSa i saopštili da štrajkuju glađu jer im nijesu ispunjena obećana o amnestiji i boljim uslovima u zatvoru. Milan Radović, Direktor Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija kazao je da zatvorenici nijesu počeli štrajk zato što je donijet Zakon o amnestiji koji zadovoljava njihova očekivanja.

¹ Više o incidentu Milić-Nikezić vidjeti u izvještaju YIHRa za 2009. godinu koji je dostupan na sajtu www.yihr.me

Predrag Perak iz Bara, koji se nalazi u ZIKSu na izdržavanje šestomjesečne kazne zatvora, prijavio je YIHRu da je počeo štrajk glađu zbog neadekvatnog liječenja. Perak je kazao da je tražio prekid kazne zbog toga što u ZIKSu ne postoje uslovi za njegovo liječenje ali da njegov zahtjev nije odobren. Istraživaču YIHR rečeno je iz ZIKSa da je Perak tražio prekid kazne i da je ZIKS taj zahtjev uputio Ministarstvu pravde. Iz ZIKSa je saopšteno da je konzilijum ljekara Kliničkog centra Crne Gore dostavio izvještaj o tome da Peraku nije potrebno bolničko liječenje. ZIKS je obezbijedio Peraku liječenje u KBCu a sud je njegovu kaznu smanjio sa šest na pet mjeseci, po osnovu amnestije koju predviđa zakon.

Kancelarija YIHR dobila je 4. maja informaciju od pritvorenika iz zatvora u Bijelom Polju da je pritvorenik M.Z. iz Nikšića pretučen od strane službenika tog zatvora i da se nad njegovom porodicom vrši pritisak da ne prijave slučaj nadležnim institucijama. YIHR je prijavila ove navode kancelariji Ombudsmana. Zbog tehničke greške, YIHR u II kvartalnom izvještaju nije opisala reakciju Ombudsmana u ovom slučaju. Kancelarija Ombudsmana postupila je po prijavi. Službenici kancelarije Ombudsmana obavili su 10. maja razgovor sa pritvorenikom M.Z. koji im je kazao da ga niko nije zlostavljao i tukao, te da se službenici zatvora prema njemu odnose korektno. YIHR se kancelariji Ombudsmana izvinjava na neprijatnostima koje smo izazvali ovom greškom.

VII Diskriminacija

U Crnoj Gori usvojen je Zakon o zabrani diskriminacije i na taj način država je postala posljednja zemlja u regionu koja je usvojila ovaj zakon. Diskriminacija u Crnoj Gori postoji u slučaju osoba sa invaliditetom, Romima, nacionalnim i seksualnim manjinama, ženama i radnicima.

Mira Topović iz NVO Udruženje paraplegičara Pljevlja kazala je istraživaču YIHR da se položaj osoba sa invaliditetom popravila ali da se osobe sa invaliditetom i dalje suočavaju sa visokim stepenom diskriminacije. Topovićeva ističe da se sa sve većim brojem organizacija civilnog društva, koje se bave zaštitom prava osoba sa invaliditetom, njihov položaj popravila ali da je najveći problem to što se postojeći pravni propisi ne poštuju u praksi. Najveći problemi sa kojima se suočavaju osobe sa invaliditetom u Pljevljima, prema njenim riječima, su nepristupačnost objekata od javnog značaja kao što su škole, opštine, bolnice, Centar za socijalni rad, Biro rada, sportski tereni i zgrade u kojima se dešavaju kulturne manifestacije. A kao generalni problem, Topovićeva navodi nezaposlenost osoba sa invaliditetom.

Dušan Rakočević iz Mojkovca obilježio je 7. jula godišnjicu štrajka glađu jer mu je zdravstvena komisija dala nalaz u kom se navodi da je sposoban za samostalan život i rad. Rakočević je teško pokretan i ima dijagnozu „aralysis cerebralis“. Zbog takvog nalaza ne može da ostvari pravo za ličnu invalidninu i trenutno živi od 33 eura koje prima od Zavoda za zapošljavanje Crne Gore. Rakočević je optužio komisiju i pozvao državnu tužiteljku Ranku Čarapić i Ministra pravde, Miraša Radovića da reaguju.

Zoran Spasojević iz Nikšića je putem medija saopštio o diskriminaciji koju trpi. Spasojević je ekonomista sa 50% invaliditeta i godinama traži posao što do danas nije uspio. Spasojević je optužio Biro rada da su mu, kada bi došao da traži posao, govorili da im „Ne djeluje kao invalid“ ili ga pitali „Šta će ti posao?“. Spasojević je obišao brojna preduzeća i firme u Nikšiću ali nije uspio da dobije posao. On trenutno prima 68 eura invalidnine.

Povodom gradnje kuće za djecu sa posebnim potrebama u blizini Danilovgrada, u ovom periodu nije bilo aktivnosti. YIHR će pratiti aktivnosti u ovom slučaju a javnost ćemo upoznati sa svim detaljima dešavanja vezanih za ovaj slučaj.

Marijani Mugoši, koja koristi psa vodiča i kojoj zbog toga uprava Glavnog grada nije dozvolila dolazak na posao, ni nakon presude kojom se nalaže njen povratak na radno mjesto i koja je postala pravosnažna, Uprava Glavnog grada opet nije dozvolila da dođe do radnog mjesta. Mugoša je istraživaču YIHR kazala da joj se čini da je ogromna energija utrošena na papir, koji se nažalost potpuno obezvrjednjava takvim postupcima gradskih vlasti. Kada je pokušala da uđe u zgradu Glavnog grada, gdje je Mugošino radno mjesto, portiri su joj ponovo zabranili ulazak uz napomenu da je Slavka Maraš, sekretarka Skupštine Glavnog grada, izdala takvo naređenje. Maraš se

obratila javnosti i istakla da Mugoša može da se vrati na posao ali ne u iste prostorije već u nove, koje se ne nalaze u istoj zgradi gdje je radila Mugoša. Marijana Mugoša predala je zahtjev za prinudno izvršenje sudske odluke Osnovnom sudu u Podgorici ali, kako kaže, ne vjeruje da će iko u državi moći da izvrši presudu te će se obratiti sudu u Strazburu. Osnovni sud dostavio je opomenu za izvršenje presude a kako ona ni nakon toga nije izvršena 15. septembra, izrekao je i novčanu kaznu Glavnom gradu protiv izvršnog dužnika u iznosu od 550 eura i protiv odgovornog lica kod izvršnog dužnika u iznosu od 300 eura zbog neizvršavanja presude.

Dana 22. septembra, konobar restorana „Carine“ zabranio je Andriji Samardžiću, koji koristi psa vodiča, da uđe u taj restoran. Konobar mu je kazao da je to naređenje Čeda Popovića, vlasnika restorana „Carine“. Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore pisalo je vlasniku restorana, obavještavajući ga da će korisnici pasa vodiča dolaziti u restorane Carine i dalje, te da će ubuduće, umjesto da s osjećajem poniženja ustanu i napuste restoran, iskoristiti sva pravna i medijska sredstva uz bezrezervnu podršku Udruženja, brojnih uglednih pravnika i drugih kolega iz NVO sektora. Čedo Popović je održao sastanak sa predstavnicima Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore i nakon toga kazao da se ubuduće takvi incidenti neće dešavati i izrazio žaljenje zbog incidenta. Andrija Samardžić je istakao da je do incidenta došlo zbog toga što konobar nije znao da li je riječ o psu vodiču ili kućnom ljubimcu, te da je prihvatio izvinjenje i da neće pokretati postupke pred pravosnažnim organima.

Vlada Crne Gore, UNICEF i crnogorska Delegacija EU pokrenule su početkom septembra kampanju „Govorimo o mogućnostima“ čiji je cilj da građane podstaknu da bez predrasuda prihvate djecu sa fizičkim i mentalnim smetnjama u razvoju. Ova kampanja inicirana je nakon što su rezultati UNICEF-vog istraživanja pokazali veliku socijalnu distancu prema djeci sa smetnjama u razvoju. Tako, na osnovu rezultata istraživanja samo 43% građana Crne Gore prihvatilo bi da dijete sa smetnjama u razvoju ide u istu školu kao i njihovo dijete, a skoro dvije trećine ispitanih građana su protiv toga da dijete sa smetnjama u razvoju ide u isti razred sa njihovim djetetom. Svakom petom ispitaniku ne bi smetalo da dijete sa smetnjama u razvoju bude najbolji prijatelj njihovom djetetu.

U ovom periodu nije bilo aktivnosti na gradnji kuća za djecu sa teškoćama u razvoju u Danilovgradu. Nadležno Ministarstvo i Vlada treba da nastave da podržavaju i realizuju najavljene aktivnosti koje će imati za cilj izgradnju kuća za djecu sa posebnim potrebama. Povodom poziva koji je YIHR uputila nadležnim da sankcionišu i pozovu na odgovornost zaposlene u svojim redovima, a među kojima ima doktora, nije bilo odgovora niti reakcija. YIHR je pozvala Ljekarsku komoru Crne Gore da se odredi prema peticiji i izjavama potpisnika peticije a pozvala je i nadležno tužilaštvo da procesuiru ovaj oblik diskriminacije i protiv odgovornih lica podigne optužnicu pred nadležnim sudom. Do trenutka objavljivanja izvještaja nijesmo dobili informaciju da je postupak pokrenut.

U Crnoj Gori ima 314920 žena i 305225 muškaraca.² Ipak, žene su diskriminisane u crnogorskom društvu a to pokazuje i istraživanje Zavoda za statistiku Crne Gore. Publikacija Zavoda za statistiku Crne Gore pod nazivom „Žene i muškarci u Crnoj Gori - 2010“ pokazala je da su žene u brojnim oblastima društvenog života diskriminisane u odnosu na muškarce. Tako, žena ne zauzima nijednu od tri najvažnije funkcije u državi. U Vladi Crne Gore je jedna ministarka i 16 ministara, u Skupštini Crne Gore je devet žena poslanica i 72 muškarca poslanika dok su u lokalnim samoupravama 92 žene i 632 muškarca. Dvije žene su predsjednice sudova dok predsjednika sudova ima 20 a 26 žena su direktorice u osnovnim školama, dok tu poziciju ima 136 muškaraca. Prosječna plata žena manja je za 13,8% od plate koju imaju muškarci.

V.H. iz Bijelog Polja kazala je istraživaču YIHR da joj obezbjeđenje Hipotekarne banke nije dozvolilo da uđe u banku jer je nosila hidžab. Incident se dogodio dana 28. avgusta, kada je trebalo da se vjenča sa E.M. koji je bio u njenom društvu. V.H. i E.M. kazali su da su doživjeli ogromno poniženje. Islamska zajednica u Crnoj Gori i Ombudsman osudili su ovakvo postupanje službenika obezbjeđenja i pozvali ih na poštovanje Ustava i međunarodnih standarda u oblasti ljudskih prava i pozvali ih da upute javno izvinjenje porodici i V.M. Menadžment banke uputio je javno izvinjenje zbog postupanja službenika unajmljenog obezbjeđenja. Kompanija Sikjuriiti gard (Security Guard) Montenegro takođe je uputila izvinjenje Islamskoj zajednici i porodici V.M. zbog pogrešne bezbjednosne procjene radnika obezbjeđenja. Marjan Marjanović, vlasnik firme obezbjeđenja kazao je da su mjere

² Zavod za statistiku Crne Gore na osnovu popisa iz 2003. godine.

povećane opreznosti donesene u saradnji sa policijom zbog učestalih pljački. YIHR ponudila je V.H. besplatnu pravnu pomoć.

Nakon usvajanja Zakona o opštem obrazovanju i vaspitanju kojim se predviđa da se u školama u Crnoj Gori nastava izvodi na crnogorskom jeziku, politički predstavnici Srba u Crnoj Gori oštro su kritikovali parlamentarnu većinu ističući da su na taj način srpski jezik i Srbi u Crnoj Gori diskriminisani. Među onima koji su kritikovali i zatražili da se ovaj Zakon ne usvoji bili su Nacionalni savjet Srba, Nova srpska demokratija, Narodna stranka, Srpska narodna stranka, Socijalistička narodna partija i Srpska pravoslavna crkva u Crnoj Gori i brojni pojedinci. Predstavnici Srba uputili su zahtjeve da djeca, čiji roditelji to žele, nastavu izvode na srpskom jeziku kao i u onim opštinama gdje su Srbi većina. Predsjednik Crne Gore Filip Vujanović javno je saopštio da nijedan jezik u Crnoj Gori neće biti diskriminisan. Srpskim jezikom u Crnoj Gori govori 393740 ljudi, crnogorskim 136208, albanskim 32603, bosanskim 14172, bošnjačkim 19906, romskim 2602 i hrvatskim 2791 građana.³

Slavica Stanković tvrdi da komunalna policija iz Gusinja želi da joj zatvori noćni bar iako, kako kaže, posjeduje sve papire. Stankovićeva je optužila komunalnu policiju da to čini jer je ona Srkinja.

Nacionalni savjet Roma i Egipćana pozvao je u julu poslanike da kroz usaglašavanje izbornog zakonodavstva obezbijede ravnopravan položaj i predstavljanje Roma i Egipćana. Iz Savjeta je poručeno da će se, ukoliko se usvoji Izborni zakon koji diskriminiše Rome i Egipćane, obratiti Filipu Vujanoviću, predsjedniku države i od njega zatražiti da ne potpiše Zakon.

U istureno odjeljenje OŠ „Božidar Vuković Podgoričanin“ na Koniku nastavu pohađaju samo učenici romske nacionalnosti, skoro 300 njih. Fana Delija, Izvršna koordinatorka Centra za romske inicijative ocijenila je da je ovakav vid realizovanja nastave diskriminacija i da ovakva odjeljenja treba ukinuti. U isturenom odjeljenju nastavu pohađa 10 odjeljenja u kojima su djeca romske nacionalnosti, čije su porodice izbjegle sa Kosova krajem devedesetih godina.

NVO OKC Juventas optužila je Ferhata Dinošu, Ministra za ljudska i manjinska prava da je u skupštinskoj raspravi o Zakonu o zabrani diskriminacije opet izrazio homofobične stavove. U saopštenju koje je NVO OKC Juventas izdala 21. jula 2010. godine, navedeno je da „u svom nastupu ministar Dinoša šalje jasnu poruku da je biti gej, lezbijka ili biseksualac nešto nemoralno,“ (<http://www.montenegro-gay.me/vijesti/1-crna-gora/124-ministar-moralnih-naela-ne-ljudskih-i-manjinskih-prava.html>). Kancelariji Juventasa u avgustu su prijavljena dva slučaja nasilja nad pripadnicima LGBT populacije. Oba slučaja ostala su neprijavljena policiji zbog toga što su se žrtve plašile daljeg otkrivanja njihove seksualne orijentacije tokom istrage i mogućeg sudskog postupka. Jelena Čolaković iz Juventasa kazala je istraživaču YIHR da LGBT osobe u Crnoj Gori nijesu prihvaćene od strane opšte populacije i da su primorani da žive skrivenim i nevidljivim životom. „Usled veoma visokog nivoa homofobije, u Crnoj Gori LGBT osobe nisu ohrabrene i u mogućnosti da iskažu svoju seksualnu orijentaciju širem krugu ljudi, a da zbog takvog čina ne pretrpe neki oblik diskriminacije ili nasilja. Otkrivanje seksualne orijentacije se u najvećem broju slučajeva svodi na užu porodicu i veoma bliske prijatelje. Zvanično mjesto okupljanja još uvijek ne postoji i socijalni život uglavnom funkcioniše po sistemu zatvorenih i dobro skrivenih krugova“, kazala je Čolaković.

VIII Manjinska prava

Manjine u Crnoj Gori još uvijek nijesu u potpunosti integrisane u društvu iako postoji relativno dobar pravni okvir u ovoj oblasti. Ministarstvo je pokrenulo inicijativu za prikupljanje podataka o nacionalnoj pripadnosti zaposlenih u državnoj administraciji. Ministar Ferhat Dinoša saopštio je da će to ministarstvo do kraja 2010. godine prikupiti podatke o nacionalnoj zastupljenosti u državnoj administraciji. Dinoša je saopštio da je ministarstvo pokušalo prikupiti podatke i 1999. i 2003. godine, ali ih nijesu uspjeli prikupiti zbog zakonske mogućnosti zaposlenih da se ne izjašnjavaju u nacionalnom pogledu. Goran Đurović iz Demokratskog centra kritikovao je ministra Dinošu da sprovodi politiku koja se kosi sa konceptom građanske države. Kancelarija Ombudsmana i YIHR ranije su realizovali istraživanja o zastupljenosti manjina u državnim organima i institucijama. Ta istraživanja pokazala su da su sve

³ Zavod za statistiku Crne Gore na osnovu popisa iz 2003. godine.

etničke zajednice podzastupljene u odnosu na Crnogorce. Istraživanje koje je YIHR uradila možete naći na linku www.yihr.me/wp-content/uploads/2010/03/cg-izvestaj-2010-web.pdf

Nakon jedanaest godina od nesreće i potapanja broda „Miss Pat“ u Budvi i stradanja najmanje 37 Roma, sudski postupak još nije riješen. Optužnica je podignuta protiv osam lica koji se sumnjiče da su počinili krivično djelo protiv opšte sigurnosti, prevozeći ilegalno Rome u Italiju. Brod „Miss Pat“ registrovan je za prevoz šest putnika i dva člana posade a prema nekim nezvaničnim informacijama na brodu je bilo između 70 i 122 osobe. Nekoliko sati kasnije, brod se prevrnuo a do danas identifikovano je samo 13 osoba koje su se utopile. Crnogorski Ombudsman, Šučko Baković pozvao je sudske organe da što prije kazne odgovorne za ovaj zločin, uz konstataciju da se već godinama u izvještaju Ombudsmana konstatuje da se okrivljeni osude ali da pomaka nema. YIHR je pozvala nadležne da što prije počnu sa procesuiranjem tragičnog događaja koji se desio prije 11 godina. Novo ročište zakazano je za 8. oktobar 2010. godine pred Višim sudom u Podgorici. Indikativna je nezainteresovanost romskih nevladinih organizacija i Nacionalnog savjeta za ovaj incident.

U julu je potpisan ugovor između Ministarstva za ljudska i manjinska prava i NVOa kojima su dodijeljena sredstva u cilju poboljšanja položaja Roma, Aškalija i Egipćana. Sredstva su, između ostalih, dodijeljena i Romskom savjetu za „Romski radio“, Koaliciji NVO „Romski krug“, za projekat pod nazivom „Učešće države u regulisanju stambene problematike“, Fondaciji za stipendiranje Roma za više projekata podrške učenicima i studentima i Zavodu za zapošljavanje Crne Gore, za projekat pod nazivom „Stvaranje podjednagog pristupa radnim mjestima za RAE populaciju“. Aktivisti određenog broja romskih NVOa protestovali su i iskazali nezadovoljstvo načinom dijeljenja sredstava. Pomoćnika ministra za ljudska i manjinska prava, Sabahudina Delića aktivisti su optužili da ih ignoriše i da novac isključivo dodjeljuje Vaselju Beganaju koji, po njihovom mišljenju, nema podršku drugih romskih NVO u Koaliciji „Romski krug“. Sabahudin Delić, pomoćnik ministra odbacio je ove optužbe.

IX Status raseljenih lica

Iako su u ovom periodu učinjeni koraci na popravljaju položaja raseljenih lica, njihov status i dalje zabrinjava. Lokalne vlasti u Podgorici najavile su mogućnost rasformiranja dva naselja u kojima žive Romi i Egipćani koji su izbjegli zbog rata sa Kosova krajem devedesetih godina. Crnogorski propisi jako su restriktivni kada je u pitanju dobijanje državljanstva i boravišne dozvole za raseljena lica ali s druge strane crnogorska Vlada donijela je odluku o „Ekonomsom državljanstvu“ za strance, poslovne ljude, koji će moći da dobiju crnogorsko državljanstvo ukoliko investiraju 500 hiljada eura u Crnu Goru.

Iz kancelarije UNHCRa iz Podgorice saopštili su YIHR da je, od početka primjene Zakona o dopunama Zakona o strancima, 174 raseljenih lica i 130 interno raseljenih lica podnijelo zahtjeve za stalno nastanjenje stranca. Do danas je 81 zahtjev pozitivno riješen a tri su odbijena zbog „smetnji sa aspekta nacionalne bezbjednosti i javnog poretka“, bez elaboracije o ovakvim smetnjama koje ovim licima onemogućavaju bilo kakvu budućnost u Crnoj Gori. Dvije osobe čiji su zahtjevi odbijeni pokrenuli su upravni spor. Takođe, šestoro raseljenih i četvoro interno raseljena lica podnijeli su zahtjeve za privremeni boravak ali nijedan od ovih zahtjeva do danas nije riješen. Vlada Crne Gore donijela je 4. avgusta 2010. godine Uredbu o načinu ostvarivanja prava raseljenih lica iz bivših jugoslovenskih republika i interno raseljenih lica sa Kosova, kojom se ovim licima obezbeđuje pristup svim pravima koja uživaju crnogorski državljani, do dobijanja statusa stranca sa stalnim nastanjenjem ili privremenim boravkom, a najkasnije do 7. januara 2012. godine. UNHCR se uvjerio da se Uredba primjenjuje i da raseljena i interno raseljena lica sada mogu da se prijave Zavodu za zapošljavanje otvaranjem radne knjižice. Prijavom Zavodu, oni su u mogućnosti da regulišu zdravstvenu zaštitu kao i osiguranici Fonda zdravstva. Problem ipak ostaje za raseljena lica koja nemaju matični broj, koji je preduslov za otvaranje radne knjižice. Skupština Crne Gore u julu je donijela Zakon o poboljšanju poslovnog ambijenta, kojim su, između ostaloga, administrativne takse za dobijanje statusa stranca sa stalnim nastanjenjem, privremeni boravak, prijava Zavodu za zapošljavanje, dobijanje lične karte i ostalo, smanjene na po deset eura. Ovim zakonom uklonjena je jedna od najvećih prepreka raseljenim i interno raseljenim licima da predaju

zahtjeve za novi status jer većina njih nijesu bili u stanju da plate 200 eura takse po osobi, za stalno nastanjenje u situaciji kada nije postojala zakonska mogućnost za njihovo trajno zaposlenje.

Aleksandar Đokić, predsjednik Udruženja Crnogoraca Kosova i Metohije zatražio je da Vlada Crne Gore izmijeni odluku o utvrđivanju kriterijuma za sticanje crnogorskog državljanstva i da dosadašnji boravak raseljenih u Crnoj Gori prizna kao zakonit. Đokić je tražio da se raseljenim licima koja borave u Crnoj Gori duže od deset godina i koji imaju uredno izdate legitimacije od strane Vladinog Komeserijata za raseljena lica, boravak prizna kao zakonit.

Nacionalni savjet Roma i Egipćana javno se oglasio saopštenjem u kome se kaže da su zabrinuti odlukom lokalnih institucija Glavnog grada i najavama da će izbjeglička naselja na Koniku biti rasformirana. Potpredsjednik Nacionalnog savjeta Roma i Egipćana, Muhamed Uković kazao je da bi eventualno primoravanje Roma koji su izbjegli sa Kosova, da se tamo vrate, bilo nekorektno ukoliko se ne garantuje njihova bezbjednost na Kosovu.

X Ekonomska i socijalna prava

Ustav Crne Gore garantuje ekonomska i socijalna prava građanima. Evropska socijalna povelja garantuje prava na zaštitu u slučaju prestanka zapošljenja, pravo radnika na zaštitu njihovih potraživanja u slučaju nesolventnosti njihovih poslodavaca, pravo na dostojanstvo na poslu, pravo radničkih predstavnika na zaštitu u svemu što preduzimaju i na olakšice koje im sleduju, pravo na informisanje i konsultacije u slučaju kolektivnog otpuštanja, pravo na zaštitu od siromaštva i isključivanja iz društva kao i pravo na stan i na zaštitu od diskriminacije. Ustavom se propisuje da svako ima pravo na rad, na slobodan izbor zanimanja i zapošljavanja, na pravične i humane uslove rada i na zaštitu za vrijeme nezaposlenosti. Po Ustavu, zaposleni imaju pravo na odgovarajuću zaradu a Zakon o radu dalje precizira da zarade moraju biti isplaćivane najmanje jednom mjesečno. Ustavom i Zakonom o radu zabranjuje se svaki oblik diskriminacije na osnovu ličnih svojstava ili političke orijentacije, pripadnosti nekoj stranci ili sindikalnim organizacijama. Zaposleni se za zaštitu njihovih prava sa zahtjevom mogu obratiti poslodavcu, nadležnom sudu, pomiritelju a takođe, žalbu mogu podnijeti i inspekciji rada. Inspekcija rada otvorila je 15. septembra besplatnu telefonsku liniju koja će služiti za podnošenje inicijativa o eventualnoj pojavi „rada na crno“ kao i o drugim nepravilnostima koje nijesu u skladu sa rješenjima iz Zakona o radu. Brojevi telefona su 020 655 513 i 020 655 514. Predstavnici te kancelarije potvrdili su istraživaču YIHR da je ovaj vid pružanja pomoći radnicima izazvao interesovanje radnika koji se svakodnevno javljaju i podnose inicijative o eventualnim pojavama rada na crno i o drugim nepravilnostima u radu i na osnovu rada. Podnesene inicijative razmatraće inspekcija rada koja će štiti anonimnost podnosioca prijave. Ovaj projekat podržala je Vlada Irske i Međunarodna organizacija rada.

Položaj i prava radnika u Crnoj Gori i dalje zabrinjavaju. Prema podacima Zavoda za statistiku Crne Gore potrošačka korpa za četvoročlanu porodicu za avgust mjesec u Crnoj Gori iznosila je 753,18 eura dok je prosječna plata 504 eura. Minimalna cijena rada u Crnoj Gori iznosi 55 eura. I u ovom kvartalu veliki broj radnika štrajkovao je tražeći otpremnine, isplatu zarada i pravo na rad. Radna grupa za pregovore o izmjenama Zakona o radu početkom avgusta najavila je da će uskoro početi sa radom. Radna grupa će insistirati na usklađivanju Zakona sa evropskim zakonodavstvom. Srđa Keković, generalni sekretar Unije slobodnih sindikata Crne Gore, istakao je da će oni podržati najavljene izmjene Zakona o radu jer ugrožava radnike i na strani je kapitala.

Luka Peruničić, predstavnik Unije slobodnih sindikata Crne Gore iz Bijelog Polja, kazao je istraživaču YIHR da je položaj radnika iz te i drugih opština na sjeveru Crne Gore zabrinjavajući. Peruničić je kazao da su radnici ostali bez posla i sada štrajkuju kako bi dobili otpremnine. Štrajkovi su vrlo česti i brojni ali, prema Peruničićevim riječima, nadležni su manje zainteresovani za rješavanje njihovih problema nego za rješavanje problema radnika sa juga i iz centralnog dijela države.

Osam radnika Kovačnice Kombinata aluminijuma u Podgorici (KAP), Siniša Marković, Zdravko Đurović, Tain Babačić, Dragan Martinović, Željko Šušović, Milovan Bogičević, Novak Šofranac i Novo Jovović izdali su saopštenje u kom navode da već pet mjeseci nijesu primili platu dok ostali zaposleni u KAPu redovno primaju plate. Oni su u

saopštenju istakli da su već nekoliko puta podnosili žalbe Upravi ali da nije bilo rezultata. Rečeno im je da prihvate da dobrovoljno napuste KAP ili neće dobiti plate. Radnici su se obratili i Inspekciji rada koja je donijela Zaključak o izricanju kazne za poslodavca, kojom bi isti mogao isplatiti dvije od plata koje nijesu isplaćene. Međutim, do 5. avgusta, kada su se radnici obratili YIHRu, plate im nijesu isplaćene.

Oko tridesetak radnika Prerade KAPa takođe ne primaju zarade redovno. Borislav Mašković, predsjednik sindikata prerade KAPa kazao je Vijestima krajem avgusta da 11 radnika nijesu primili pet zaostalih plata, četiri radnika nijesu primili dvije a deset radnika nijesu primili po jednu zaostalu platu. Inspekcija rada saopštila je da je već izrekla kazne upravi KAPa, te da će ponovo izreći kaznu u iznosu od 5.000 eura.

Sindikat zajedničkog održavanja KAPa saopštio je da je Inspekcija rada zabranila održavanje štrajka koji su najavili za 28. septembar. U saopštenju se navodi da ih je Inspekcija rada informisala o tome da štrajk mogu organizovati radnici Zajedničkog održavanja a ne sindikat koji nije reprezentativan.

Milorad Bogdanović, VKV konobar iz Bara prijavio je 5. avgusta YIHRu da ga je Svetlana Đakonović, Izvršna direktorica firme „Korali“ AD Bar, 11. jula poslala na prinudni odmor i smanjila njegovu platu za 30%, uz objašnjenje da je to učinjeno zbog nemogućnosti rasporeda na odgovarajuće radno mjesto. U vrijeme kada se obratio YIHRu Bogdanović je još bio na prinudnom odmoru a kazao je da je to učinjeno bez razloga jer su u to vrijeme i stalni i sezonski konobari radili prekovremeno. Prema njegovim riječima, direktorica mu je umanjila koeficijent sa 3,10 na 2,60 i premjestila ga na mjesto stražara u kafani „Avaga“ u zimskom periodu, bez zaštite, odnosno, unutrašnjih prostornih uslova. Bogdanović se obraćao Bordu direktora, Inspekciji rada u Baru i Podgorici i Zaštitniku ljudskih prava i sloboda od kojih, kako je kazao, nije dobio podršku.

Radnici Rudnika boksita zauzeli su 3. juna upravnu zgradu zato što poslodavac nije ispoštovao kolektivni ugovor. Njihovi zahtjevi bili su da dobiju zaostale zarade, da se uradi socijalni program, smijeni dio menadžmenta i da se sindikatu vrate sredstva za rješavanje stambenih pitanja. Poslovodstvo Rudnika boksita podnijelo je krivičnu prijavu protiv Borisava Bojanovića, koji je Vršilac dužnosti predsjednika Samostalnog sindikata i radnika Dragoja Davidovića, Ilije Đilasa i Bobana Krulanovića zbog nasilnog zauzimanja upravne zgrade. Radnici Rudnika su 11. avgusta blokirali tunel Budoš na ulazu u Nikšić, što je bila jedna od mjera borbe za njihova prava. Zbog blokade tunela Područni organ za prekršaje kaznio je 18 radnika Rudnika, sa ukupnom kaznom od 4.140 eura ili 220 eura po radniku uz sudske troškove. Poslije više neuspjelih pregovora između predstavnika sindikata Rudnika i poslovodstva, dogovor je ipak ostvaren 13. avgusta. Poslodavac se obavezao da će isplatiti novac za 232 radnika, koji su se dobrovoljno prijavili za napuštanje rudnika, a da radnici napuste upravnu zgradu. Borisav Bojanović iz sindikata kazao je istraživaču YIHR 16. septembra da je 32 radnika dobilo dio otpremnine od poslodavca, te da od Vlade i poslodavca čekaju još dio, dok preostalih 200 radnika još uvijek nijesu dobili otpremnine. Radnici će čekati do 25. septembra, do kada, prema potpisanom dogovoru, traje rok za početak isplata socijalnog programa. Ukoliko do tada ne počne isplata, sindikalno povjereništvo će odlučiti kako dalje da se bori za svoja prava. Bojanović je istakao da je proizvodnja počela danom potpisivanja dogovora.

Oko 30 radnika Željezare iz Nikšića javno su saopštili da ne mogu da ostvare pravo na penziju jer im nije redovno uplaćivan radni staž i penzijsko osiguranje. Radnicima nije bio uplaćen radni staž od oko jednu godinu i šest mjeseci.

Osam radnika preduzeća „Lenka“ iz Bijelog Polja obratili su se Suadu Numanoviću, ministru rada i socijalnog staranja, Anki Stojković, glavnoj inspektorki rada i Tarzanu Miloševiću, predsjedniku opštine Bijelo Polje kako bi ih upoznali sa dugogodišnjim problemom. Radnici nijesu uzeli otpremnine a ostali su bez posla. Mevluda Kasumović, radnica Lenke kazala je istraživaču YIHR da su pregovori u toku i da su dobili izvjesna obećanja ali da će, ukoliko njihov problem ne bude riješen, radikalizovati protest. Jedna od radikalnijih mjera koje su radnici preduzimali desila se kada su radnici zauzeli zgradu Opštine, koju su napustili 20. avgusta nakon razgovora sa Zoranom Čulafićem, zastupnikom Saveza sindikata Crne Gore i predsjednikom opštine, Tarzanom Miloševićem.

Radnici Vektre Jakić obratili su se javnosti 13. avgusta i saopštili da nijesu primili već deset plata. Pored toga što nijesu primili plate, radnici su kazali da nijesu primili ni putne troškove, topli obrok, regres i naknade za prekovremeni rad. Određeni broj radnika podnio je tužbu protiv kompanije zbog neisplaćenih zarada. Kasnije, kada

su isplaćivane zaostale zarade, radnici koji su tužili kompaniju izostavljeni su sa spiska. Iz Uprave Vektre Jakić saopšteno je da je razlog tome tužba koju su radnici podnijeli protiv kompanije, te da će i njih isplatiti u skladu sa sudskim presudama kada bude deblokiran račun preduzeća. Advokat radnika, Nebojša Vojnović kazao je istraživaču YIHR da oko 50 radnika čeka isplate zarada po pravosnažnim sudskim presudama.

Tri radnice „Slatke kuće“ iz Podgorice saopštile su da već treću godinu zaredom rade bez prava na godišnji odmor. Radnice Nada Lakićević, Sonja Salković i Snežana Domazetović tvrde da su, nakon što su se obratile Inspekciji rada, ostale bez posla, na koji su se vratile tek nakon što su pisale predsjedniku države, Filipu Vujanoviću. Iz Ministarstva rada i socijalnog staranja saopšteno je da je postupak u toku, da su uočene nepravilnosti i da je uprava Slatke kuće sankcionisana sa 3.000, odnosno 5.000 eura.

Rade Dabetić, predsjednik sindikata „KIPS Polimka“ u Beranama obavijestio je gradonačelnika Berana i beransku policiju da će započeti štrajk glađu ukoliko ga posloводство suspenduje s posla. Dabetić je naveo da je tražio da se ispoštuje kupoprodajni ugovor, potpiše kolektivni ugovor, ispoštuje Zakon o radu, socijalni program, biznis plan, izvrši prekvalifikacija i dokvalifikacija radnika, isplati regres za 2009. godinu, koristi odmor za 2009. godinu, donesu akta o sistematizaciji radnih mjesta i u skladu sa njom rasporede preuzeti radnici AD „Polimka“. Dabetić je kazao da je posloводство odlučilo da pokrene disciplinski postupak zato što se putem medija obratio o ovim zahtjevima.

Radnici fabrike „Nova Beranka“ najavili su da će zaostalih 28 plata tražiti od poslodavca sudskim putem. Oko 100 radnika prihvatili su ponudu poslodavca da njihove zaostale plate budu isplaćene u vidu minimalnih zarada od 55 eura u roku od 60 dana. Kako je radnicima isplaćena po jedna zarada u tom roku, oni su odlučili da sudskim putem traže ostale zarade.

Savez invalida rada Crne Gore organizovao je proteste ispred Ministarstva rada i socijalnog staranja 1. septembra. Invalidi rada su na ovaj način željeli da ukažu na težak materijalni i socijalni položaj koji imaju u Crnoj Gori, uoči izmjena Zakona o penzijskom i invalidnom osiguranju. Jedan od zahtjeva bio je da predstavnici Saveza budu uključeni u proces izmjena Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju. Predstavnici Saveza najavili su da će proteste nastaviti i radikalizovati ukoliko se njihovi zahtjevi ne ispoštuju.

Oko dvadesetak radnika podgoričke Mljekare organizovali su štrajk 21. septembra, tražeći da se raskine kupoprodajni ugovor sa vlasnikom firmom „Eksal“, obezbijedi socijalni program i poništi odluka suda da radnici kompanije plate po tri hiljade eura nadoknade za period kada fabrika nije radila.

XI Preporuke i zaključci

- U ovom kvartalu, ljudska prava u Crnoj Gori su generalno poštovana i ne postoje sistematska kršenja međutim, u različitim oblastima dešavaju se brojni pojedinačni slučajevi kršenja ljudskih prava. Institucionalna zaštita ljudskih prava i procesuiranje prijavljenih slučajeva nijesu dostigli zadovoljavajući nivo. Oblasti u kojima je stanje ljudskih prava na zabrinjavajućem nivou su sloboda izražavanja, politički motivisano nasilje, suočavanje sa prošlošću, tortura, diskriminacija, prava manjina, položaj Roma, status raseljenih lica i ekonomska i socijalna prava.

- Zabrinjava to što Zakon o zabrani diskriminacije neće biti primjenjiv u ovoj godini. U oblasti legislative, ne postoji dovoljno političke volje za brzim usvajanjem Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći, Zakona o zaštitniku ljudskih prava i sloboda i Zakona o izboru odbornika i poslanika. Period do usvajanja ovih Zakona treba iskoristiti za edukaciju službenika kako bi primjena ovih Zakona bila što kvalitetnija.

- Kapaciteti državnih institucija koje se bave zaštitom ljudskih prava još uvijek nijesu na zadovoljavajućem nivou. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava u narednom periodu treba da pokrene više aktivnosti i projekata na zaštiti manjinskih prava. Registrovan je napredak kancelarije Ombudsmana ali zbog proširenja nadležnosti neophodno je da se kancelarija dodatno osnaži. Skupštinski Odbor za ljudska prava i slobode ostvario je napredak ali u narednom periodu mora dodatno da poradi na kontrolnoj funkciji. Odbor bi trebalo da inicira kontrolu projekata i dodijeljenih sredstava Fonda za manjine za 2009. godinu u iznosu od 900 hiljada eura, od strane Državne revizorske

institucije. U izvještaju koji je dostavio skupštinskom Odboru, Fond za manjine nije naznačio da je vršio monitoring dodijeljenih sredstava što bi trebalo biti obavezujuće.

- Sloboda izražavanja je na zabrinjavajućem nivou. Registrovani su incidenti, presude, najavljene tužbe i prijetnje novinarima i NVO aktivistima. Nadležni moraju da sprovedu brzu i efikasnu istragu koja će rezultirati otkrivanjem i sankcionisanjem odgovornih za prijetnje, napade i slanje prijetećih pisama i da obezbijede nesmetan rad svim novinarima.

- U ovom kvartalu YIHR je registrovala manji broj slučajeva politički motivisanog nasilja. Porastao je stepen ugrožavanja rada civilnog sektora od strane državnih institucija koje se ogleda kroz retoriku i privođenje NVO aktivista i novinara na informativne razgovore. Agencija za nacionalnu bezbjednost mora da poveća stepen otvorenosti i da sa civilnim sektorom izgradi veći stepen povjerenja i saradnje. Netrpeljivost pristalica dvije pravoslavne crkve, kao i dvije struje u Islamskoj zajednici i dalje je prisutna.

- Nalogodavci i inspiratori zločina koji su počinjeni na prostoru Crne Gore nijesu privedeni pravdi niti im je suđeno, dok su za iste zločine odgovarali ili su procesuirani samo izvršioци i osobe najnižeg ranga u lancu odgovornosti. Istrage su sporo vođene i na procesuiranje pojedinih slučajeva predugo se čeka. Optužnice moraju obuhvatiti najodgovornije u komandnom lancu, inspiratore i nalogodavce zločina.

- U ovom kvartalu registrovan je veći broj prijavljenih slučajeva torture, nehumanog i degradirajućeg ponašanja. YIHR je registrovala 11 prijavljenih slučajeva policijske torture. Viktimizacija žrtava je i dalje prisutna, a ogleda se u donošenju presuda protiv građana za napad na službeno lice, dok po prijavi tih građana protiv policijskih službenika za zlostavljanje i nehumano postupanje istrage nijesu završene. Nadležna tužilaštva za sve podnešene krivične prijave moraju sprovesti brze, efikasne i djelotvorne istrage koje će voditi sankcionisanju odgovornih učinilaca torture. Istrage moraju obuhvatiti i policijske službenike koji nijesu spriječili svoje kolege u izvršenju torture, kao izvršioce torture. YIHR poziva Upravu policije i ZIKS da otpuste službenike koji su osuđeni i koji su se ogriješili o ljudska prava čime će takođe doprinijeti rješavanju problema viška zaposlenih. Crna Gora je dužna da do kraja 2010. godine formira nacionalni mehanizam za sprečavanje torture pa sa tim aktivnostima treba već početi.

- Diskriminacija je prisutna u društvu i najviše se dešava prema osobama sa invaliditetom, Romima, ženama i seksualnim manjinama. Presuda Višeg suda u Podgorici kojom se nalaže da se omogući Marijani Mugoši povratak na njeno radno mjesto, po odluci nadležnih u Glavnom gradu nije izvršena. YIHR poziva Glavni grad da bez daljeg odlaganja izvrši pravosnažnu presudu i omogući Mugoši da se vrati na njeno radno mjesto. Zabranom ulaska Andriji Samardžiću u restoran „Carine“, nastavlja se diskriminacija prema osobama koje koriste psa vodiča. YIHR poziva sve davaoce javnih usluga da poštuju Ustav i zakone države, da edukuju svoje zaposlene i ubuduće ne vrše diskriminaciju. Država nije pokrenula aktivnosti na edukaciji svojih službenika i zaposlenih, te u narednom periodu država treba da preduzme aktivnosti u tom cilju.

- U ovom kvartalu registrovana je i diskriminacija na vjerskoj osnovi. Država mora preventivno djelovati kako bi preduprijedila ovakve slučajeve. Seksualne manjine i dalje su diskriminisane a istraživanja pokazuju da postoji visok stepen socijalne distance. Zbog toga država mora pokrenuti aktivnosti na razbijanju predrasuda i uspostavljanju boljeg položaja seksualnih manjina. Prvenstveno, mora edukovati svoje visoke zvaničnike i izgraditi politiku prihvatanja postojanja različitih grupa u društvu i pozivati na toleranciju. Kako uvođenje crnogorskog jezika, kao službenog u obrazovni sistem Crne Gore, ne bi doprinijelo diskriminaciji, nadležno ministarstvo mora da obezbijedi svim pripadnicima etničkih zajednica da u potpunosti ostvare pravo na školovanje na maternjem jeziku.

- Manjinska prava još uvijek nijesu na zadovoljavajućem nivou, a posebno zabrinjava položaj Roma. Na osnovu dosadašnjih istraživanja, manjine su podzastupljene pa je neophodno da državne institucije uposle odgovarajući broj pripadnika manjina. Još uvijek nijesu uređeni mehanizmi kojim će se ostvariti bolja kontrola rada savjeta, kako bi se otklonile spekulacije o eventualnim zloupotrebama. U narednom periodu država treba da uloži napore da obezbijedi puno uživanje prava i sloboda svim manjinskim grupama u društvu. Nadležni moraju, bez daljih odlaganja, da procesuiraju odgovorne za nesreću u kojoj je došlo do potapanja broda „Miss Pat“ i stradanja najmanje 37 Roma.

- Registracija raseljenih lica i ostvarivanje prava na boravište i dalje teku sporo. U ovom periodu je napravljena olakšica pa su administrativne takse za dobijanje statusa stranca sa stalnim nastanjenjem, privremeni boravak, prijave Zavodu za zapošljavanje, dobijanje lične karte i ostalo, smanjene na po 10 eura. Veliki broj raseljenih lica i dalje nije u mogućnosti da obezbijedi dokumenta za pribavljanje boravišne dozvole. YIHR poziva Vladu Crne Gore i Vladu Kosova da pronađu rješenje koje će na kvalitetan način riješiti pitanje izbjeglih Roma u Crnu Goru krajem devedesetih. Svako rješenje mora biti uz saglasnost izbjeglih Roma a uslovi koji im se ponude moraju zadovoljiti standarde koji će im obezbijediti kvalitetan život.

- Ekonomska i socijalna prava u Crnoj Gori i u ovom kvartalu su na zabrinjavajućem nivou. Zabilježeni su brojni štrajkovi koji su organizovani zbog neispunjavanja kupoprodajnih i kolektivnih ugovora, neisplaćivanja otpremnina i zarada, zbog penzionog osiguranja koje nije uplaćeno i neiskorištenog prava na odmor. Država mora garantovati da se radnička prava u potpunosti poštuju i sankcionisanje svakog oblika kršenja radničkih prava. Sindikalni predstavnici moraju biti zaštićeni i ne smiju trpjeti zbog sindikalnog angažovanja. Invalidi rada nalaze se u veoma teškoj položaju te država mora pokrenuti aktivnosti koje će promijeniti trenutnu situaciju.